IN MEMORIAM

O VIAȚĂ DĂRUITĂ: IOANA CRISTACHE-PANAIT (1932–2014)

Un nume care deschide un şir de cărți, un nume care stă pe frontispiciul a zeci, poate, sute, de articole, un nume care rostit trimitea la cercetătoarea pasionată care nu precupețea niciun efort pentru a ajunge în vârful unui deal sau în fundul unei vâlcele unde aflase că se găsea o biserică de lemn, veche de secole, uitată de Dumnezeu şi de oameni, unde cineva îi spusese că văzuse o icoană deosebită sau unde o inscripție greu ori, poate, imposibil de descifrat astăzi de cei mai mulți aşteaptă să o desluşească.

Ascundea silueta sa gracilă o voință şi o energie pe care puțini cercetători le vădesc astăzi. O nelinişte îi străbătea ființa atunci când îşi punea întrebări şi căuta răspunsuri. Un patos îi lumina ochii şi îi modula vocea atunci când vorbea despre Transilvania şi despre românii de acolo, când comunica o nouă descoperire sau când reuşea să pună în relație fapte de istorie, mărturii de artă devenite adevărate documente ale dăinuirii, legături nebănuite între oameni de dincolo şi de dincoace de Carpați, când descoperea cărți care aduseseră lumină în suflete şi închideau însemnări care trezeau la viață chipuri de ierarhi şi de preoți, de călugări şi de oameni simpli, care se jertfiseră pentru a le cumpăra şi a le răspândi.

Fiica părintelui Ioan Cristache din satul cu nume de rezonanță istorică, Valea Voievozilor, din vecinătatea vechii capitale a Țării Româneşti, Târgoviştea, Ioana – Janca pentru cei de mult apropiați – îşi va alege Istoria ca obiect de studiu la Universitatea din Bucureşti, pe care o termina în 1956, specializându-se în Arhivistică şi Paleografie. Opțiunea s-a dovedit vocație şi i-a umplut viața. Un doctorat strălucit, susținut sub îndrumarea profesorului Ion Ionaşcu, în 1973, cu teza intitulată „Contribuții la cunoaşterea relațiilor culturale dintre Țara Românească şi Transilvania în secolul al XVIII-lea. Circulația cărții tipărite şi manuscrise”, i-a încununat prima etapă din viața de cercetător, desfăşurată până atunci pe două planuri: cel al studiului cărții manuscrise şi cel al studiului monumentelor istorice, căruia i s-a dedicat cu pasiune în cadrul Direcției Monumentelor Istorice (1964–1977). Aici a deprins gustul pentru cercetarea la fața locului a acestora, gustul drumurilor lungi, anevoioase adesea, în compania colegilor, dar şi singură, pentru a le descoperi secretele şi a le înțelege.

Şi-a desăvârşit această pasiune la Institutul „G. Oprescu” al Academiei Române, unde a intrat în 1979 şi a rămas, după pensionarea (2001) legală, până în 2005.

Ceea ce este absolut remarcabil este faptul că parcursul academic, de la poziția de Cercetător ştiințific II (1990) la cea de Cercetător I (1998) şi apoi încadrarea post-pensionare i-au prilejuit întocmirea mai multor serii de liste de publicații. Simpla enumerare de titluri vădeşte o activitate constantă şi tenace, care a fost condusă cu inteligență şi voință pentru a urma un traseu pe care singură şi l-a stabilit şi în a cărui valabilitate a crezut.

Ioana Cristache-Panait a avut un crez, un crez bazat pe ideea că omul are o menire, că a primit un talant şi trebuie să îl înmulțească. A muncit pentru aceasta şi în câmpul ei de cercetare a reuşit. A devenit un nume şi un reper.

Titlurile de care vorbeam la început se înşiruie. Cărțile, scrise cu trudă, se adunau întâi în dosare, iar apoi începea drumul căutării celor capabili să le publice. Unele i-au fost cerute, ca *Monumente istorice bisericeşti din Eparhia Oradiei*, scrisă împreună cu Ioan Godea (1978), sau *Biserici de lemn monumente*

STUDII ŞI CERCET. IST. ART., ARTĂ PLASTICĂ, serie nouă, tom 4 (48), p. 287–288, Bucureşti, 2014

istorice din Episcopia Alba Iuliei. *Mărturii de continuitate şi creaţie românească* (1987), altele s-au născut din temele lucrărilor de plan de la Institut, care au continuat preocupările anterioare (*Arhitectura de lemn din judeţul Hunedoara*, 2000), iar apoi i-au prilejuit şi o schimbare a geografiei cercetării: o nouă preocupare pentru arhitectura de lemn, de această dată din Oltenia şi Muntenia subcarpatică: *Arhitectura de lemn din judeţul Gorj* (2001), *Biericile de lemn din Vâlcea* (2003) sau lucrarea rămasă nepublicată şi pe care – cu spirit perfecţionist – spera să o poată relua pentru că avea ca temă zona sa natală, judeţul Dâmboviţa, de care o legau firele strămoşilor şi amintirile părinţilor.

Drumurile lungi se soldau cu zeci de foi de însemnări, cu zeci de fotografii. Erau un material documentar excepţional, care ar merita păstrat într-un fond de arhivă al Institutului de Istoria Artei „G. Oprescu”. Poate, cândva, un alt cercetător pasionat le va descoperi şi va găsi în ele nu doar informaţii, ci şi ceea ce a ascuns în sine o viaţă dăruită.

Tereza Sinigalia

DAN HĂULICĂ: O EMINENTĂ PERSONALITATE A CULTURII ROMÂNE CONTEMPORANE

Cu Dan Hăulică, cel ce şi-a aflat duminică dimineaţa, pe 17 august 2014, sfârşitul pe patul unui spital unde era ţintuit de o suferinţă atroce de mai bine de zece luni, se stinge unul din străluciţii reprezentanţi ai culturii române contemporane, un om cu un orizont spiritual neobişnuit care a acţionat consecvent pentru triumful calităţii şi al modernităţii.

Stau în faţa colii albe de hârtie, recitesc articolele pe care le-am scris despre el şi cărţile lui, îmi amintesc atâtea şi atâtea zile şi nopţi când am fost alături în sălile de spectacol şi de concert, lungile discuţii despre cărţi, expoziţii, muzee, şi mă tem că emoţia mă va face să nu pot spune acum tot ceea ce aş vrea să spun, tot ceea ce ar trebui să spun. Pentru că ultima dată când m-a chemat la telefon şi când cu inima strânsă îi ascultam glasul care se stingea şi se pierdea, am vorbit despre unul din articolele pe care i le-am publicat în anii '60, intitulat *Spiritul mediteranean*. Se întreba în ce măsură cei tineri mai ştiu despre atâtea şi atâtea fapte culturale petrecute de-a lungul deceniilor trăite de generaţia noastră şi care au căzut într-o uitare voită şi vinovată.

Tocmai de aceea acum, în ceasurile când ne aflăm încă sub impresia incredibilei veşti, deşi ştiam că este iminentă, vom încerca să ne înfrângem emoţia şi să spunem răspicat: Dan Hăulică a fost una din acele proeminente personalităţi ale istoriei contemporane româneşti, continuator demn al unei tradiţii enciclopedice reprezentată de G. Călinescu, G. Oprescu, Tudor Vianu, Zoe Dumitrescu-Buşulenga. Fomaţia lui intelectuală atestă încă o dată că şcoala românească a putut da exemplare de înaltă ţinută intelectuală, care au stat în faţa oricărei personalităţi din străinătate, uimind-o prin vastitatea cunoştinţelor sale, prin spontaneitatea cu care realiza cele mai nebănuite apropieri în timp şi în spaţiu, prin ceea ce spunea fără emfază şi fără dorinţa de a pune pe cineva în dificultate.

Când în anul 1956, a debutat în paginile „Gazetei Literare" cu un articol despre poetul Mihail Codreanu, urmat de altele tot atât de profunde şi de măiestrit scrise, într-o vreme în care limba de lemn stăpânea şi reprezenta chiar o trambulină a afirmării oficiale, Dan Hăulică nu trecuse mai departe de Arad, unde fusese în refugiu. Liceul şi Universitatea le-a urmat la Iaşi – cu un interludiu în anii nenorociţi ai refugiului din 1944. Şi astăzi, cei care au urmat cursurile facultăţii de filologie a Universităţii din Iaşi în anii '50, îşi aduc aminte de foarte tânărul asistent Dan Hăulică pe care îl preţuiau pentru cunoştinţele sale, pentru îndrumările de înaltă intelectualitate pe care le dădea la seminarii, pentru distincţia personalităţii sale.

Când a început să scrie în presa Capitalei, articolele sale au învederat un luptător pentru două idei cărora le-a rămas credincios până la sfârşitul vieţii: *calitatea* şi *modernitate*a. A fost cel dintâi care prin scrisul său, niciodată grăbit, niciodată aproximat, ci totdeauna elaborat până la ultima expresie, totdeauna îngrijit ca să nu conţină nicio stridenţă, a oferit un exemplu de ceea ce înseamnă să nu cunoşti limită în calea căutării perfecţiunii. Am fost nu odată martorul acestor chinuitoare zile şi nopţi în care respingea, fără posibilitate de discuţie, orice tentativă de a-l sfătui să încheie mai repede un articol, un studiu, o imprimare radiofonică sau definitivarea unei emisiuni de televiziune.

Calitatea actului artistic a fost crezul demersului său critic. Sub aparenţele sale de blajin moldovean, se ascundea temperamentul de luptător al celui care era încredinţat că îndeplineşte o misiune. De aceea multe din articolele sale au avut un răsunet neobişnuit, au declanşat dezbateri, au fost salutate ca momente definitorii ale afirmării spiritului critic românesc împotriva proletcultismului, a lipsei de valoare, a ceea ce era contrafăcut artistic. Nu puţini dintre cei ce practicau o asemenea artă aveau funcţii înalte, se bucurau de protecţii oficiale, se dovedeau maeştri în intimidarea celor ce îndrăzneau să spună răspicat, dar elegant, ferm şi argumentat că „regele era gol". Nu s-a lăsat intimidat şi a mers mai departe. Uneori singur.

Dan Hăulică nu a fost nici un copil teribil, nici un demolator obstinat. Chiar atunci când a spus fără teamă „Acesta nu este Eminescu" şi a împiedicat ca un bust care nu reprezenta altitudinea sufletească a geniului literaturii noastre să fie aşezat în inima Capitalei noastre. A fost un spirit constructiv prin tot ceea ce a scris – chiar dacă se afla pe poziţii accentuat critice –, prin tot ce a făptuit. În această ultimă ipostază, sacrificând adeseori scrisul său neţinând seama de urmările pe care exigenţa sa proverbială le avea asupra persoanei lui. Şi aceasta pentru că el se

STUDII ŞI CERCET. IST. ART., ARTĂ PLASTICĂ, serie nouă, tom 4 (48), p. 289–290, Bucureşti, 2014

dăruia. Voia să inițieze publicul, să-i deschidă orizonturi noi, să lărgească aria culturală a timpului. Emisiunile radiofonice din ciclul *Vocile artei moderne*, ciclurile de la Televiziunea Română, dedicate marilor monumente ale artei universale, şi, în sfârşit, revista „Secolul 20", pe care a ridicat-o la nivelul celor mai înalte expresii ale publicisticii culturale româneşti sunt doar câteva exemple. Una din marile creații de care se leagă numele său a fost revista „Secolul 20", revistă condusă de el câteva decenii, pe care a conceput-o ca pe o publicație interdisciplinară. Prin înfățişarea sa grafică, prin reproducerile din arta românească şi universală, arta modernă devenea familiară publicului românesc. Iar când începeai să citeşti traducerile de proză, poezie, dramaturgie, eseistică din literatura universală, simțeai cum ferestre se deschid către orizonturi nebănuite. Vom recunoaşte vreodată ceea ce a însemnat această revistă în care spiritul novator şi curajul lui Dan Hăulică se manifestau număr de număr, pagină de pagină, înfruntând asprimile cenzurii de toate felurile, teama superiorilor, dar nedând niciun pas înapoi? Nu şi-a precupețit timpul construind arhitectura fiecărui număr, citind şi recitind totul, aşezând la locul cuvenit fiecare articol, studiu, fiecare pagină, însoțindu-le de ilustrațiile adecvate.

Spirite lamentate şi lamentabile s-au grăbit să-l atace pe Dan Hăulică, acuzându-l de elitism, de calofilie. Ceea ce era absurd. Răspunsul l-au dat atunci cititorii. Pentru că „Secolul 20" devenise un fenomen social, răspândirea lui, nu o dată, din mână în mână, fiind una din realitățile culturale ale timpului. Când vom scrie o istorie obiectivă a presei româneşti, vom vedea că prin anvergura sa intelectuală, prin corespondențele pe care, în fiecare număr, le stabilea între toate domeniile artei, prin prezența unor personalități ale vieții culturale internaționale care au colaborat aici cu interviuri şi pagini beletristice, prin deplina unitate între fondul şi forma revistei, „Secolul 20" se înscrie cu drepturi egale alături de principalele periodice ale istoriei noastre precum „Dacia literară", „Convorbiri literare", „Viața Românească", „Gândirea", „Revista Fundațiilor Regal".

Abnegația pe altarul artei, spiritul său constructiv l-au făcut să intervină imediat, pe toate căile, promovând valorile tinere, afirmând locul eminent pe care îl ocupă în arta noastră maeştri a căror operă era trecută la fondul pasiv.

Vernisajele la care a vorbit Dan Hăulică (a ținut cineva evidența lor?) erau sărbători ale spiritului, urmărite de un public imens, prilejuind descoperirea şi confirmarea unor talente care au ilustrat arta noastră de azi. N-a abdicat de la ceea ce el considera o misiune, decât cu foarte puține zile înainte de a fi doborât de un infarct ale cărui semne le-a nesocotit supraveghind, până noaptea târziu, lucrările de amenajare a unei expoziții.

S-a implicat în viața artei noastre plastice vizitând ateliere, îndrumând primii paşi, aflând soluții în momente de cumpănă şi de căutare artistică, organizând expoziții. Avea un gust, o pricepere, o dăruire în a alcătui o prezentare plastică fie retrospectivă, fie marcând o etapă din drumul unui artist tânăr sau matur, încât prezența lui în selecția şi alcătuirea ei era imediat simțită. „Este unic", mi-a spus odată marele nostru pictor H. H. Catargi.

O asemenea pasiune pentru descoperirea talentelor şi negarea imposturii, o asemenea dăruire care îl făcea să se implice necontenit în lupta pentru despicarea apelor, nu putea să nu stârnească reacții. Unii l-au numit „un orator printre scriitori" (Doamne iartă-i!), alții l-au acuzat de cosmopolitism şi de nesocotirea valorilor naționale. Când vom citi ceea ce a scris şi ceea ce a vorbit, când vom avea imaginea a tot ceea ce a făcut pentru țara lui cât timp a fost ambasadorul României pe lângă UNESCO, când vom recunoaşte că primul Colocviu Brâncuşi, desfăşurat la noi, în 1967 – organizat de el – a fost un adevărat model greu de egalat, când toți cei care am fost lângă el vom spune cu câtă fervoare înfățişa personalităților venite din străinătate opera artiştilor români în expoziții, muzee, colocvii, conferințe, vom vedea că şi pe acest tărâm acțiunea lui a fost de-a dreptul exemplară. Unul din ultimele colocvii organizat de el a fost cel legat de centenarul morții lui Nicolae Grigorescu, pentru care s-a implicat total, afirmând valoarea națională şi internațională a acestui mare artist.

Pe patul de suferință, a fost consecvent cu sine, până la cea din urmă pâlpâire a trupului său, atât de greu încercat. Am fost unul din ultimii care l-au văzut, dar nu într-o vizită de circumstanță. Voia să scrie un articol despre Constantin Brâncoveanu şi mi-a cerut să îi aduc paginile lui Nicolae Iorga despre acest Voievod al Culturii româneşti deoarece avea conştiința că fără studiile, portretele, conferințele celui ce a murit asemenea înaintaşului său, nu se poate spune ceva esențial. L-am văzut atunci cum cu ultimele lui puteri ținea în mână *Sfaturi pe Intunerec*, răsfoind cu sfială şi trăind parcă cu fiecare filă întoarsă. Aşa cum l-am văzut de atâtea şi atâtea ori în timpul unei vieți în care cele mai de seamă bucurii au fost cele ale culturii.

Articolul despre Constantin Brâncoveanu a fost început. N-a mai apucat să fie dezvoltat şi încheiat. În dimineața zilei când clopotele băteau întru pomenirea nemuritorului Domn, Dan Hăulică închidea pentru totdeauna ochii. Nu se poate ca măcar unul, din acele minunate armonii celeste, să nu fi răsunat şi pentru cel care s-a identificat cu destinele culturii româneşti.

Valeriu Râpeanu

DAN HĂULICĂ
(7 februarie 1932 – 17 august 2014)

Mi se pare nefiresc să vorbesc despre domnul Hăulică la trecut. Nu pot vorbi nici în ton grav, funebru, despre el. Și nici nu voi enunța multele și variatele sale merite, cărțile și albumele pe care le-a publicat (majoritatea ilustrate de fotograful de artă Dan Er. Grigorescu), fabuloasa și fascinanta revistă „Secolul 20" – fereastra intelectualității locale spre lume, gura de aer occidental pe care ne-o luam, cu regularitate, la apariția ei – care a marcat generații întregi de cititori avizi de literatură și de artă universală contemporană, care numai acolo se puteau informa și bucura de mișcarea culturală externă la zi. O vor face alții, mai competenți decât mine. Vechea sa legătură cu familia mea nu suportă așa ceva. Eu vreau să-l evoc așa cum l-am cunoscut, îndrăgit și admirat.

L-am știut de la vârstă fragedă: un tânăr ce purta o căciulă albă, de oaie, și un cojoc cu blană pe margini ne vizita, frecvent, în minuscula și mizera noastră locuință din Str. Sevastopol nr. 20, și avea lungi conversații cu tata. Mama îl servea cu prăjituri cu mere sau alte fructe, făcute chiar de ea. Iar oaspetele rostea, cu glas dulce, încărcat de uimire, admirație, poftă stârnită de mirosul de vanilie și scorțișoară și, poate, de nostalgia căminului familial părăsit de ceva vreme: „Vaaai! Prăjituri de casă!" Iar mama îi făcea și un pachețel, cu câteva bucăți, să le ia cu el pe unde se ducea. Tata i se adresa familiar, chiar cu părintească tandrețe, cu Dănuț, iar el folosea tot prenumele la care adăuga și Domnu Silvan. (Văzând acum, cu ocazia „plecării" sale, data nașterii am constatat că era mai vârstnic decât mine cu 20 de ani, așa că, atunci când l-am întâlnit prima dată avea probabil, 25 sau 26 de ani). De 2–3 ori, când s-a întâmplat să lucreze seara, mai târziu, cu tata la redacția „Secolul 20" – care se afla la etajul Casei Scriitorilor (Casa Monteoru de pe Calea Victoriei), în câteva camere fastuos decorate, cu stucaturi aurite și plafoane pictate – mi-a trimis un carton de prăjituri de la doamna Candrea, gestionara și prețuita bucătăreasă a restaurantului, foarte bun, de la parter, al Uniunii Scriitorilor.

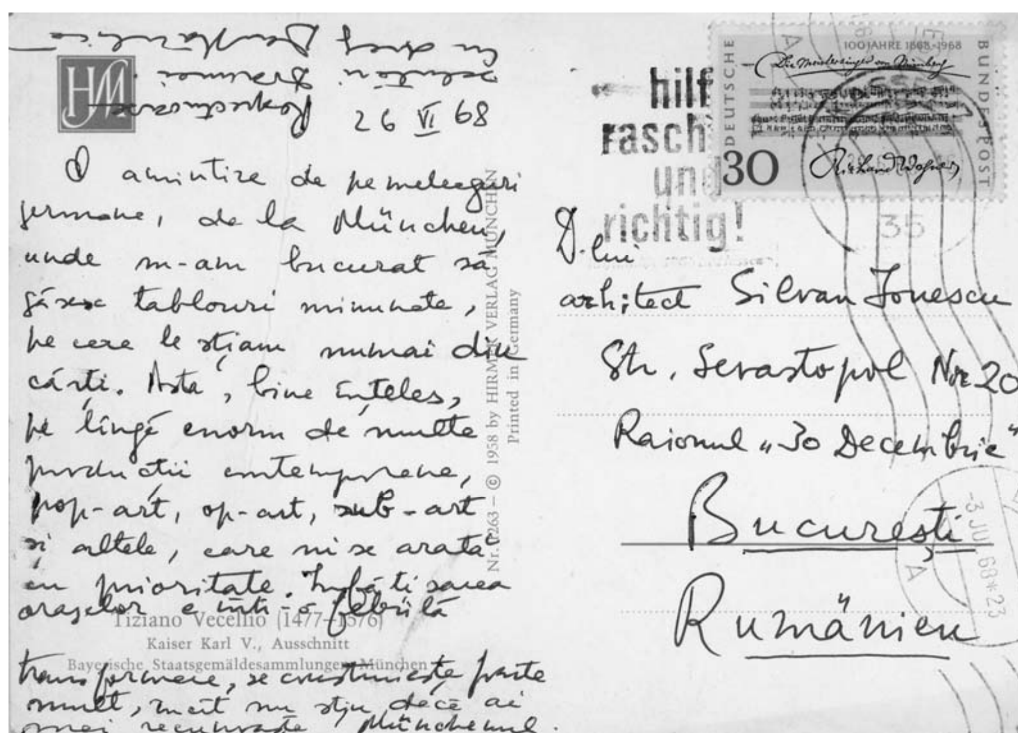
Când a făcut o călătorie în Germania, în 1968, i-a trimis tatei o carte poștală ilustrată cu chipul lui Carol Quintul de Titian, achiziționată la München, de la Bayerische Staatsgemäldesammlungen. Tata a fost extrem de mișcat de acest gest de mare sensibilitate și de prețuirea ce i-o arăta în cele câteva rânduri așternute cu slovă mică, înghesuită în care își mărturisea bucuria de a vedea opere de artă pe care nu le știa decât din cărți[1]. A ținut multă vreme, pe noptieră, acea imagine încărcată de semnificații. Peste ani, ca un răspuns la acea dragă amintire a copilăriei ce m-a urmărit multă vreme, i-am trimis și eu, de la Londra, în 2010, la adresa din str. Docenților, o vedere cu portretul unuia dintre ambasadorii lui Holbein de la National Gallery.

Respingându-i-se de mai multe ori dosarul de admitere în UAP, la secția de grafică, de către o comisie ostilă formată din Ross, Kazar, Damadian și Ivancenco, părintele meu a apelat la Dănuț care, intervenind pe lângă conducerea de atunci, obține admiterea tatei în respectiva uniune de creație, pe 26 mai 1964. Același

[1] „26 VI 68/ O amintire de pe meleaguri germane, de la München, unde m-am bucurat să găsesc tablouri minunate, pe care le știam numai din cărți. Asta, bine înțeles, pe lîngă enorm de multe producții contemporane, pop-art, op-art, sub-art și altele, care ni se arată cu prioritate. Înfățișarea orașelor e într-o febrilă transformare, se construiește foarte mult, încît nu știu dacă ai mai recunoaște Münchenul. Respectuoase salutări Doamnei. Cu drag, Dan Hăulică".

STUDII ŞI CERCET. IST. ART., ARTĂ PLASTICĂ, serie nouă, tom 4 (48), p. 291–293, Bucureşti, 2014

conclav format din „colegi” cu interese identice, dar talente de calibre diferite, îi bara tatei accesul la una dintre sălile unde putea să-și organizeze o expoziție personală. Tot Dănuț a fost acela care a mediat obținerea spațiului de la Galateea – care, pe atunci, purta numele Galeriile de Artă sau Calea Victoriei 132, numele confundându-se, în limbaj colocvial, cu adresa – unde, în intervalul 14 aprilie – 8 mai 1968, a fost deschisă expoziția *Măști și portrete*, titlu sugerat tot de el, care a rostit și alocuțiunea la vernisaj. Cu un an înainte, în suplimentul revistei „Secolul 20”, *Omagiu George Enescu*, ocazionat de Festivalul Internațional „George Enescu”, fusese publicată o selecție din desenele sale reprezentative cu interpreți, dirijori și compozitori atrași la București de însemnatul eveniment muzical (Claudio Arrau, Sir John Barbirolli, Zubin Mehta, Carlo Zecchi etc.). Colaborarea tatei la „Secolul 20” a fost lungă și fructuoasă.

26 VI 68

O amintire de pe meleaguri germane, de la München, unde m-am bucurat să găsesc tablouri minunate, pe care le știam numai din cărți. Arta, bine înțeles, pe lângă enorm de multe producții contemporane, pop-art, op-art, sub-art și altele, care mi se arată cu prioritate. Înfățișarea orașelor e într-o febrilă transformare, se construiește foarte mult, încât nu știu dacă ai mai recunoaște München-ul.

D-lui arhitect Silvan Ionescu
Str. Sevastopol Nr. 20
Raionul „30 Decembrie”
București
Rumänien

Era să am și eu o colaborae la acea revistă. În 1978, la Biblioteca Americană a fost invitat un universitar cu sânge indian Kiowa, Navarre Scott Momaday, laureat al Premiului Pulitzer. El a prezentat filmul *More Than Bows and Arrows* (1978, R: Garry Warriner și Kurt Engelstad) pentru care asigurase narațiunea, apoi a conferențiat despre *Aportul indienilor la civilizația Americii*. După expunere, a fost înconjurat de mai mulți ascultători care i-au pus diverse întrebări. Ion Comșa, distinsul traducător, i-a arătat recent-apărutul volum *Cântecul bizonului* (Editura Minerva, 1978), cu tălmăcirile lui Dan Grigorescu din lirica și elocința amerindiană și l-a anunțat că, la „Secolul 20” avea în pregătire un număr special despre băștinașii Americii de Nord. Alfându-mă în preajmă, am prins vestea din zbor și, peste câteva zile, ca pasionat de istoria și arta indienilor, am mers la redacție cu câteva materiale legate de acel subiect: prima mea comunicare științifică scrisă pentru o sesiune studențească, Colocviul de Teorie şi Critică de Artă, Sibiu (27–29 aprilie 1973), *Noua pictură indiană – fenomen artistic și social*, un altul despre pictorul George Catlin la împlinirea centenarului morții sale, în 1972, precum și interviul ce i-l luasem, tot în 1972, lui Fritz Scholder, când fusese la București, cu ocazia expoziției ce-i fusese organizată la aceeași Bibliotecă Americană. Ultimele două articole rămăseseră nepublicate pentru că, redactorii utecişti ai revistei „Viața studențească” se temuseră să dea la lumină, în contextul încă puternic al „Tezelor din Iunie” (1971), ceva legat de americani și arta lor (ani de zile am fost ironizat de Grigore Arbore, unul dintre acei redactori progresiști, cu apelativul „Pictorul preeriilor” ori de câte ori mă întâlnea pe culoarul redacției ori pe stradă...). Domnul Baciu, secretarul de redacție al „Secolul 20”, mi-a oprit interviul cu Scholder ce i se păruse potrivit pentru profilul publicației. Dar, din păcate, acel număr special nu a mai prins contur și materialul mi-a fost returnat. A rămas, până astăzi, inedit.

În adolescență, ascultam, fascinat, la radio, *Vocile artei moderne*, emisiunea susținută de el săptămânal. Refuzam orice altă activitate doar pentru a fi prezent la acel regal de nume și de glasuri venite

din depărtări, de pe tărâmuri la care visam, dar nu speram să le văd vreodată. Atunci am auzit prima oară de Soulages, César, Schöffer, Arman, Tinguely şi alţii. Mă încânta muzicalitatea acestor nume în pronunţia lui Hăulică. Mai târziu, la începuturile mele de cronicar plastic, am adoptat mulţi dintre termenii sonori, de origine franţuzească, folosiţi de magistru. Pentru că, în acea vreme, îl alesesem de model în redactarea acelor materiale. Luam *Dicţionarul limbii române*, uneori *Larousse*-ul, mă dumiream asupra înţelesului anumitor cuvinte ce le auzisem la el ori le găsisem în textele sale de catalog, şi le plasam la locul potrivit în propriile contribuţii. Era, poate, un teribilism juvenil, dar consideram că, în acest fel, fac un misionariat cultural obligându-mi cititorii să apeleze, la fel ca mine, la dicţionar spre a descifra înţelesul acelor termeni.

Mă fermeca şi ţinuta sa vestimentară la apariţiile în public: era ceva colorat care scotea din amorţeală şi făcea atractiv peisajul străzii într-o perioadă când totul era gri-neutru, ca în anii ’60–’80. Pletele pe care nu i le critica sau contesta nimeni – deşi studenţimea de la Arte Plastice era oprită pe stradă de grupuri de „oameni ai muncii” indignaţi şi de miliţieni care, în cel mai bun caz, te conduceau la frizer dacă nu te înghesuiau într-o dubă unde erai tuns zero şi ras, în chip brutal. La vernisaje îmbrăca un costum de catifea neagră, cu pantaloni evazaţi, şi înoda o cravată lată, din catifea pan, mov. Iarna, pe vreme rece, avea un *macferlan* – sau, mai corect, un *carrick* cu mai multe pelerine suprapuse – iar pe cap purta o şapcă à la Lenin. În aceeaşi perioadă, sub imperiul lecturilor romantice şi al filmelor englezeşti cu subiect în secolul al XIX-lea, îmi făcusem şi eu, fără a-l imita, în 1972, un macferlan negru. M-am temut să nu cumva să creadă că i-am luat modelul. Tata i-a şi spus aceasta, iar el a zâmbit şi, cu glas blând, a zis: „Să nu-şi facă probleme: mi-a plăcut când l-am văzut aşa, ca un paşoptist...”. Mai târziu, a abandonat pelerinele şi a luat o gubă maramureşeană, albă, la care acorda o şapcă neagră de marinar grec şi un lung fular în nuanţe variate, vii – de obicei roşu vermillon –, pe care îl arunca peste umăr, à la Aristide Bruant.

Am asistat la cununia sa civilă, la Primăria Sectorului I, în Piaţa Amzei. Pe treptele clădirii, era aşteptat, cu sufletul la gură, de mireasă – Cristina Isbăşescu, ilustra hispanistă –, de distinsa ei familie şi de întreaga redacţie a „Secolul 20”. A întârziat mult, ca de obicei. S-a intervenit pe lângă ofiţerul stării civile să ia, peste rând, alte grupuri de însurăţei până când avea să sosească Hăulică. Şi a sosit, într-un târziu, cu pasul său măsurat, niciodată grăbit, şi cu aerul preocupat. De câte ori revăd filmul lui Abel Gance *Napoleon* (1927) şi se ajunge la secvenţele ce descriu cununia generalului cu Josephine, în preziua plecării la comanda Armatei din Italia, când el întârzie la ceremonie pentru că studia planurile de bătaie, mă gândesc la similitudinile cu festivitatea din Piaţa Amzei.

Tata i-a făcut mai multe portrete. Unul a fost inserat în albumul *Portrete de scriitori* (Editura Eminescu, Bucureşti, 1982, p. 51), acolo unde se afla şi un fragment dintr-o cronică scrisă de Hăulică, în 1958, în „Gazeta literară”. Alte câteva au fost prezente pe simeza retrospectivei de la Sala Artis, din decembrie 2006, *Silvan Ionescu 1909–1999. Măşti şi portrete*. Ca pentru a închide cercul unei cariere dusă sub semnul artelor şi literelor, prezentarea expoziţiei a fost făcută tot de Dan Hăulică, acelaşi care-i vernisase tatei şi prima expoziţie personală, în 1968. Prin grija lui Mark Bryant, un admirabil istoric al caricaturii mondiale, care era pe atunci secretar la London Press Club, în numărul din ianuarie 2007 al publicaţie „Press News. Journal of the London Press Club”, la rubrica *News in Brief*, a fost făcută o succintă prezentare a retrospectivei Silvan şi inserată o imagine de la vernisaj în care apărea vorbitorul alături de organizator, semnatarul acestor rânduri. M-a mai onorat cu prezentarea volumului *Mişcarea artistică oficială în România secolului al XIX-lea* (Editura Noi Media Print, Bucureşti, 2008), ce a fost lansat, pe 10 martie 2009, la Palatul Suţu, când, după discursuri, în plină sesiune de autografe, s-au stins luminile în întregul Muzeu Municipal şi am fost evacuaţi, în mare grabă, pentru că se produsese un incendiu la tabloul electric.

Alocuţiunile lui Hăulică la vernisaje ori lansări de carte erau mostre de oratorie. Cu eleganţă, vorbitorul îşi purta asistenţa, dintr-un gen într-altul, făcând vaste şi recompensante excursuri în istorie, filologie, filosofie, geografie, ştiinţe exacte, spre a ajunge la arte şi a aureola autorul sau evenimentul cu adjectivele cele mai măgulitoare. Începea rostirea cu ton scăzut, grav, şi cu o expresie foarte serioasă, chiar severă, făcând pauze mari de gândire şi punctare a unor idei ori cuvinte, pentru ca, ambalându-se, încălzindu-se, să se însenineze, să i se anime chipul, să devină amuzat de propriile vorbe, să înteţească ritmul discursului, să zâmbească, voios, şi să şuguiască jucându-se cu diverşi termeni de invenţie proprie. Deşi durau, de obicei, mult, cuvântările sale nu oboseau şi nu plictiseau pentru că erau foarte variate în abordare, foarte înţelepte, pline de sensuri pe care, de multe ori, le descopereai abia ulterior. Aceasta pentru că Dan Hulică a fost un prinţ al spiritului de tip renascentist.

Veacul al XX-lea a fost, pentru românimea culturală, Secolul Hăulică!

Adrian-Silvan Ionescu